

Віктор ЛАБУНЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук, професор кафедри музичного мистецтва
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Україна, Кам'янець-Подільський) gitaraclassic@gmail.com

ПОЕТАПНА МЕТОДИКА ІННОВАЦІЙНОЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті розглянуто структурні компоненти та методичну модель інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики та досвід її впровадження. Проаналізовано основні етапи інструментально-виконавської підготовки студентів інститутів мистецтва.

Окреслено основні педагогічні умови, а саме: актуалізація життєтворчої мотивації студентів у поязі до самостійного наукового пізнання, активної професійної позиції, здатності до постійного фахового розвитку; досягнення діалогових засад у процесі творчої взаємодії в інструментальному класі; стимуляція інноваційного навчання інтерактивними засобами; використання у педагогічній практиці форм, методів і засобів мистецьких інновацій, новаторства та самоосвіти, створення нових оригінальних методів навчання музики.

Ключові слова: поетапна методика, майбутній вчитель музики, інструментально-виконавська підготовка, освітні інновації, структура, методична модель.

Лит. 5.

Victor LABUNETS,

Ph.D.in Education, Professor of music Department,
Ivan Ohienko Kamenetz-Podilsk National University
(Ukraine, Kamenetz-Podilsk) gitaraclassic@gmail.com

THE INNOVATIVE MASTERY TRAINING PHASED METHODS OF FUTURE MUSIC TEACHERS

The author focuses on the structural components and methodology problem of the innovative mastery training in the the instrumental-musical training field of future music masters and its implementation experience. The methodology most important stages concerning the innovative preparation of the instrumental-musical training are analyzed in the article. The main pedagogical conditions are outlined namely actualization of students life-creative motivation in wish to independent scientific knowledge, active professional position, ability to permanent professional development; achievement of dialogical principles in the creative interaction process in the instrumental class; innovative teaching stimulation by interactive means using forms, methods and means of artistic innovations, self-education, creation of new original music teaching methods in pedagogical practice.

Key words: future music master, stage-by-stage methodology, instrumental-musical training, educational innovations, structure, methodological model.

Ref. 5.

Віктор ЛАБУНЕЦЬ,

кандидат педагогических наук, професор кафедры музыкального искусства
Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиенко
(Украина, Каменец-Подольский) gitaraclassic@gmail.com

ПОЭТАПНАЯ МЕТОДИКА ИННОВАЦИОННОЙ ИНСТРУМЕНТАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

В статье рассмотрены структурные компоненты и методическая модель инновационной инструментально-исполнительской подготовки будущего учителя музыки, а также опыт ее внедрения. Проанализированы основные этапы инструментально-исполнительской подготовки студентов институтов искусств. Определены основные педагогические условия, а именно: актуализация жизнетворческой мотивации студентов в стремлении к самостоятельному научному познанию, активной профессиональной позиции, способности к постоянному профессиональному развитию; достижение диалоговых принципов в процессе творческого взаимодействия в инструментальном классе; стимуляция инновационного обучения интерактивными средствами; использование в педагогической практике форм, методов и средств художественных инноваций, новаторства и самообразования, создание новых оригинальных методов обучения музыке.

Ключевые слова: поэтапная методика, будущий учитель музыки, инструментально-исполнительская подготовка, образовательные инновации, структура, методическая модель.

Лит. 5.

Постановка проблеми. Процес модернізації освітньої системи спричинив прийняття Закону України «Про вищу освіту», що спрямований на врегулювання суспільних відносин в освітній галузі, створення умов для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих кадрах. Адже сучасна вітчизняна освіта переживає період глобальних трансформацій, які зумовлені новими тенденціями в розвитку суспільства, а також динамікою науково-технічного прогресу. Високі вимоги до якості фахової підготовки учителів музики зумовлюють необхідність створення та впровадження оновленої системи інструментально-виконавської підготовки студентів інститутів мистецтв та музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів.

Аналіз досліджень. Інновації в системі вищої освіти сьогодні набувають масового характеру і реалізуються на основі застосування нових ідей, послідовного впровадження інноваційних моделей і технологій навчання. Важливі аспекти педагогічної інновації відображені у працях К. Ангеловські, Л. Ващенко, В. Загвязинської, О. Козлової, В. Паламарчук, Л. Подимової, С. Полякова, М. Поташника, О. Савченко, В. Сластьоніна, Н. Юсуфбекової та інших науковців. Проте малодослідженою залишається проблема інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики на технологічно-інноваційних засадах.

Метою статті є ознайомлення з досвідом впровадження методичної моделі інноваційної інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній практиці визначено, що сучасні інноваційні освітні процеси йдуть за трьома основними напрямками: зміна системи діяльності, її функцій та ієрархічної будови в процесі формування особистісного стилю роботи; зміна особистості суб'єкта, що проявляється як за зовнішніми ознаками (моторика, музична мова, емоційність тощо), так і за внутрішніми у формуванні відповідних елементів професійної свідомості (пам'ять, мислення тощо), становленні професійного світогляду; зміна відповідних компонентів установки суб'єкта по відношенню до об'єкта діяльності, що проявляється у когнітивній сфері як підвищення рівня інформованості про об'єкт, в емоційній – як зацікавлення у взаємодії з об'єктом, у практичній – як усвідомлення реальних можливостей зміни об'єкта [1, 235].

Впровадження поетапної методики на формуальному етапі дослідження здійснювалося згідно з методичною моделлю інноваційної інструментально-виконавської під-

готовки майбутніх учителів музики у чотири етапи, послідовність впровадження яких визначено стратегією функціонування обґрунтованої комплексної компонентної структури за результатами констатувального експерименту.

Перший етап експериментальної роботи – *мотиваційно-інформаційний* забезпечував формування мотиваційно-ціннісного та компетентісно-орієнтаційного компонентів інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності. Мотиваційно-ціннісний компонент і визначений критерій дозволив нам з'ясувати міру прояву спонукальних мотивів до мистецької інноваційної діяльності і мав за мету: осмислення студентами перспектив творчості в цілому і музичної творчості зокрема у процесі інструментально-виконавської підготовки; становлення у майбутніх фахівців позиції суб'єкта власної мотивації; стимулювання потреб, прагнень, інтересів майбутніх учителів музики до музичного мистецтва; формування мотиваційно-ціннісного ставлення до визначених цілей інструментально-виконавської діяльності. Компетентісно-орієнтаційний компонент і визначений критерій виявив ступінь особистісної потреби майбутнього вчителя музики в опануванні мистецькими інноваційними знаннями, методами і формами музично-інструментальної діяльності і мав за мету: активізувати інтерес студентів до мистецької галузі знань, до якісного викладання предметів музично-педагогічного циклу, до мистецької інструментально-виконавської інноваційної діяльності; спроможність майбутніх учителів музики до поглиблення знань, виокремлення необхідних аспектів інноваційного навчання.

З метою формування спонукальних мотивів до мистецької інноваційної діяльності експериментальні групи під керівництвом педагога-дослідника і викладачів інструментально-виконавських дисциплін були залучені до індивідуальної і групової науково-дослідної роботи, яка передбачала виконання кількох серій дослідницьких завдань. Уся методична робота даного напрямку була спрямована на те, щоб студенти під нашим керівництвом у своїх пошуках, беручи активну участь у новаторських нетрадиційних видах навчальної діяльності, виявили підвищений пізнавальний інтерес до мистецької інноваційної діяльності, створюючи, таким чином, умови для оптимізації власної інструментально-виконавської підготовки.

Перший етап дослідницьких завдань формувального експерименту був спрямований на визначення студентами цілей фахової діяльності та наповнення їх особистісним змістом, формування у майбутніх учителів музики стратегій визначення професійно значущої мети як особистісних мотивів в музично-педагогічній діяльності, осмислення перспектив творчості у мистецькій інноваційній діяльності.

На даному етапі були створені умови для формування інтересу майбутніх учителів до мистецької інструментально-виконавської інноваційної діяльності, спроможності до поглиблення знань, виокремлення необхідних аспектів інноваційного навчання, для чого були підібрані методики, що дозволили виокремити спонукальні мотиви студентів до мистецької інноваційної діяльності та провести порівняльний аналіз отриманих даних (модифікована методика розвитку внутрішньої мотивації М. Ксикзентмихалі, модифікована методика вирішення завдань Д. Пойа, модифікована методика моделювання реальних навчальних ситуацій М. Кларина та ін.).

Доцільно зазначити, що мотиваційно-ціннісний компонент передбачає розвиток глибокого стабільного інтересу майбутніх учителів до музично-педагогічної діяльності, до мистецтва, до педагогічної роботи з дітьми, прагнення впровадити художні цінності в середовище підростаючого покоління тощо. Так, на думку А. Реана, оптимальність мотиваційного комплексу педагога пов'язана з високою внутрішньою та зовнішньою

позитивною мотивацією, а це зумовлює активність педагога, котра мотивована самим змістом педагогічної діяльності, прагненням досягти позитивних результатів [4, 234].

Даний етап був підпорядкований створенню умов для розвитку внутрішньої мотивації студентів до інноваційної діяльності, актуалізації потреби саморозвитку, усвідомлення перспектив впровадження мистецьких інновацій у власну навчальну і подальшу фахову діяльність. Для формування інтересу майбутніх учителів до мистецької інструментально-виконавської інноваційної діяльності студенти брали активну участь у підготовці й проведенні прес-конференції на тему: «Інновації у мистецькому вимірі» з провідними професорами Інституту мистецтв НПУ імені М. П. Драгоманова А. Козир, Г. Падалкою, О. Щолоковою та ін. Початковий етап підготовки до прес-конференції передбачав визначення тематики й змісту матеріалів інтерв'ювання у формі дискусії, для чого студенти були поділені на групи.

Впровадження *методу «творча нарада»* (за В. Гільде) дозволило обговорити проблеми, позиції на них кожної з груп, презентувати групову ідею на загал аудиторії обраними представниками, які у ході дискусії відстоювали групову ідею, керувались вказівками, що надходили у вигляді записок, за необхідності скоректувати подальшу дискусію, брали «тайм-аут» для консультацій. Проведене таким чином критичне обговорення кола питань виокремило пріоритетні напрямки проведення прес-конференції, зібрало банк матеріалів для інтерв'ювання. Паралельно проведена студентами індивідуальна самостійна підготовка до конференції сприяла окресленню ряду запитань щодо найбільш актуальних для кожного проблем інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики, групове обговорення змісту яких відбувалося із застосуванням *методу «конференції ідей»*, що сприяло актуалізації потреби саморозвитку, самостійності студентів у конструюванні мотивів до інноваційної мистецької діяльності.

Наступний міні-етап підготовки конференції був представлений під час засідання відібраної студентської експертної групи, тезовими доповідями відібраних запитань, колегіальним обміном думками студентської аудиторії щодо проблематики та актуальності даних питань для інтерв'ювання запрошених гостей. Таким чином сформувалася база підготовлених запитань, що розкривають сутність проблеми, які студенти експериментальних груп під час конференції могли поставити гостям по чергово, варіативно або імпровізовано. Оскільки кожен із студентів брав участь в інтерв'юванні, до виконання даної діяльності були залучені усі студенти експериментальних груп, які у процесі підготовки ґрунтовно «занурилися» у питання застосування інноваційних підходів у мистецькій інструментально-виконавській діяльності, проектували хід і зміст заходу, конструювали коло проблематики, передбачали послідовність і результативність очікуваної прес-конференції, що ретельно фіксувалося всіма реципієнтами експериментальних груп.

Узагальнення й обговорення результатів проведеної прес-конференції, а також висновків студентів експериментальних груп щодо перспективи оволодіння мистецькими інноваціями у процесі інструментально-виконавської підготовки та виявлення відношення і позиції студентів до даної проблеми відбувалося у колективній формі із застосуванням *методу «відчуття потоку»*. Майбутні вчителі музики висловлювали власні аргументи щодо актуальності мистецької інструментально-виконавської інноваційної діяльності та широких перспектив для розвитку й удосконалення особистості справжнього педагога і музиканта. Для усвідомлення студентами особистісних станів внутрішньої мотивації до означеної діяльності та формування ціннісних орієнтацій у формі бесіди за допомогою навідних запитань студенти експериментальних груп ділилися

враженнями, відчуттями, емоціями від інформації, отриманої у процесі спілкування на прес-конференції щодо змісту та специфіки мистецько-інноваційної діяльності. Відзначили відчуття задоволення, швидкого перебігу часу, повну концентрацію уваги, думок, чітко визначений зворотній зв'язок, коли зникає все зайве, залишається тільки бажання пізнати нове, незнайоме, діяти по-новому, конструювати цілі, опанувати нестандартні підходи, розширювати власний інформаційний фонд – з'явилося відчуття потоку. Під час експерименту формувалася внутрішня мотивація студентів до інструментально-виконавської діяльності, актуалізувалися потреби саморозвитку, усвідомлення перспектив впровадження мистецьких інновацій у власну навчальну і подальшу фахову діяльність, що досягалося завдяки розкриттю їх сутнісного змісту, особистісної і суспільної значимості, формуванню у майбутніх учителів музики професійних мотивів до мистецької інноваційної діяльності, про що свідчить тематика проведеної прес-конференції, зміст бесід, дискусій, диспутів, проведених у рамках лекційних і практичних навчальних курсів, самостійної науково-дослідної роботи студентів.

Розширюючи можливості формування мотиваційно-ціннісного компоненту інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності, студентам була надана можливість моделювання реальних навчальних ситуацій, свобода у продукуванні нових підходів до вирішення творчих завдань, опосередковано скерована педагогом за таким алгоритмом: виділення й обґрунтування проблемного завдання, що потребує вирішення; пропозиції щодо вирішення, пошук варіантів вирішення; проектування й моделювання своїх пропозицій на реальний виконавський процес; інструментальна перевірка своїх рішень; перевірка результатів, зіставлення з попередніми здобутками; узагальнення отриманих результатів. Важливим аспектом введених в експеримент інноваційних орієнтирів були дидактичні вимоги доступності навчання і переходу від «близького до далекого», від «відомого до невідомого» (за Я. Коменським). Уся методична робота даного напрямку була спрямована на те, щоб студенти під нашим керівництвом у своїх пошуках, беручи активну участь у новаторських нетрадиційних видах навчальної діяльності, виявили підвищений пізнавальний інтерес до мистецької інноваційної діяльності, створюючи таким чином умови для оптимізації власної інструментально-виконавської підготовки.

У рамках проведення першого етапу експериментальної роботи, відповідно до поставлених завдань, було заплановано формування компетентісно-орієнтаційного компонента інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності, який дозволив нам з'ясувати ступінь особистісної потреби майбутнього вчителя музики в опануванні мистецькими інноваційними знаннями, методами і формами музично-інструментальної діяльності і мав за мету: активізацію інтересу студентів до мистецької галузі знань, до якісного викладання предметів музично-педагогічного циклу, до мистецької інструментально-виконавської інноваційної діяльності; орієнтацію майбутніх учителів музики до поглиблення знань, виокремлення необхідних аспектів інноваційного навчання. Такий підхід до оцінювання інструментально-виконавської підготовленості майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності враховував установку на підготовку фахівців нової генерації, здатних постійно вдосконалювати професійно-педагогічну мобільність у процесі оволодіння однією з найважливіших характеристик майбутньої фахової діяльності – професійною компетентністю.

З метою визначення рівнів сформованості показників компетентісно-орієнтаційного компоненту були використані такі основні модифіковані методики: методика оці-

новання педагогічної компетентності (Дж. Хазард), методика визначення професійних орієнтацій, методика успіху в досягненні мети (Т. Елес) [2, 181–183].

Розроблена нами серія навчальних завдань на даному мотиваційно-інформаційному етапі експериментальної методики була спрямована на розвиток фахової компетентності, орієнтацію студентів на ґрунтовне дослідження наданих зразків інструментальних творів, отримання нового досвіду діалогічної взаємодії з викладачем або колегами знання у процесі пошуку особливостей творчого завдання, для чого в експеримент було введено такі методи: метод евристичного діалогу, кейс-метод (case-study), метод гіпотез, метод портфоліо.

Особливого значення на цьому етапі експериментальної роботи набуло впровадження педагогічних умов, а саме: актуалізація життєтворчої мотивації студентів у поєднанні до самостійного наукового пізнання, активної професійної позиції, здатності до постійного фахового розвитку; досягнення діалогових засад у процесі творчої взаємодії в інструментальному класі.

Другий етап передбачав формування здатності майбутніх учителів музики до рефлексивно-сміслового оцінювання, переживання й аналізу творів музичного мистецтва; активізацію механізмів самопізнання і самовдосконалення як чинників розвитку творчої особистості студентів; вміння аналізувати, синтезувати результати власної діяльності, які співвідносилися з конкретними проблемними ситуаціями, а саме: подоланням стереотипів особистісного досвіду студентів шляхом їх переосмислення; становленням системи ціннісних установок, механізмів саморегуляції, мотивів поведінки, які орієнтовані на подолання проблемних ситуацій; осмислення причин протиріч, які складають основу конструювання подальшого розвитку особистості майбутнього вчителя музики. Оскільки основу інструментально-виконавської діяльності складає спілкування з творами мистецтва, акцентованого значення на другому етапі експерименту набуло формування емпатійно-чуттєвого відношення студентів до мистецьких творів, які є носіями емоційного досвіду людства та відіграють надзвичайно важливу роль у професійно-педагогічній діяльності майбутнього вчителя музики.

Такий підхід до оцінювання підготовленості майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності у процесі інструментально-виконавської, за визначеними нами параметрами, враховував установку студентів на рефлексивний акме-розвиток, спрямованість на самопізнання, самовдосконалення, міжособистісну комунікацію, самоуправління і творчу взаємодію у процесі вирішення педагогічних завдань, розуміння студентами самих себе як творчих індивідуальностей, здібних до пошуку та реалізації нестандартних творчих проєктів.

На етапі формування рефлексивно-емпатійного компоненту були використані основні ідеї концепції співробітництва К. Роджерса, модифікована методика конструювання емоційних партитур В. Ражнікова [3], модифікована методика ескізного опрацювання творів Г. Ципіна [5], модифікована методика самооцінки Є. Рогова, модифікована методика зворотного зв'язку Л. Петровської, модифікований методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. Бойко [2].

Керуючись вищезазначеними положеннями, на даному етапі в експеримент було впроваджено такі методи: метод емоційно-сміслового аналізу; модифікований метод ескізного опрацювання творів (за модифікованою методикою ескізного опрацювання творів Г. Ципіна); метод порівняння; метод конструювання емоційних партитур; метод Декарта; метод семінар e-mail (за модифікованою методикою зворотного зв'язку Л. Петровської).

Інтенсивна й систематична робота з впровадження поетапної методики формувального експерименту та отримані результати дозволили перейти до *третього* комплексно-моделюючого *етапу* експерименту, який забезпечував формування креативно-технологічного компоненту. Креативно-технологічний компонент і визначений критерій дозволив нам з'ясувати ступінь схильності студентів до опанування інноваційними технологіями та здатність до створення креативного середовища для взаємного творчого збагачення суб'єктів музично-педагогічної взаємодії. На цьому етапі експериментальної роботи оцінювалася здатність майбутніх учителів музики до досягнення, трансляції інновацій, трансформації їх відповідно до конкретної педагогічної ситуації та спроможність студентів до створення інновацій у процесі інструментально-виконавської підготовки. Третій етап передбачав стимулювання студентів до творчого пошуку власної інтерпретації інструментальних музичних творів на основі активізації пізнавально-пошукової сфери майбутніх учителів музики під час самостійного виявлення засобів ефективного спілкування, закодovаних у творах музичного мистецтва; до саморегуляції студентами сфер емоцій, артистизму, творчого натхнення; до створення креативного середовища для взаємного розвитку суб'єктів педагогічної взаємодії; до пошуку студентами власного творчо-індивідуального стилю інструментально-виконавської діяльності.

На етапі формування креативно-технологічного компоненту нами була використана модифікована методика креативності особистості В. Петрушина, модифікована методика креативного мислення Ж.-М. Дрю, модифікована методика управління мистецьким процесом В. Григор'євої, модифікована методика діагностики креативності Рензуллі.

Керуючись вищезазначеними положеннями, на даному етапі в експеримент було впроваджено такі методи: метод моделювання, метод зламу стереотипів (за модифікованою методикою креативного мислення Ж.-М. Дрю), метод алгоритму, інноваційні методи навчання (за модифікованою методикою М. Кларина), метод проблемного викладу, метод частково-пошукової діяльності, самостійно-дослідницький метод, ІТ-методи.

Непересічного значення у досягненні поставлених завдань формування інструментально-виконавської підготовленості майбутніх учителів музики до мистецької інноваційної діяльності на третьому етапі експериментальної роботи набуло впровадження такої педагогічної умови, як стимуляція інноваційного навчання інтерактивними засобами, використання у педагогічній практиці форм, методів і засобів мистецьких інновацій, новаторства та самоосвіти, створення нових оригінальних методів навчання музики.

Методика *четвертого етапу* передбачала системний розвиток творчого мислення студентів, зокрема критичного, аналітичного, асоціативно-образного, спрямованого на самостійне проектування мети виконавсько-інструментальної діяльності, конструювання шляхів її творчого втілення у процесі поетапного виконання художньо-практичних завдань; комплексне вирішення комунікативних та мистецько-педагогічних проблем; оптимальне використання інноваційних технологій для дослідження мистецьких творів, пошуку нових знань, подолання інтелектуальних перепон, оволодіння новими поняттями і підходами у процесі пізнання творів музичного мистецтва; екстраполяцію інноваційних знань у розвиток власної інструментальної майстерності, проектування інноваційної творчої дії на досягнення якісно нового оригінального результату.

Для оцінювання підготовленості майбутнього вчителя музики до мистецької інноваційної діяльності на проєктивно-творчому етапі формування проєктивно-діяльнісного компоненту були відібрані методики, що дозволили визначати та перевіряти результа-

тивність мистецької інноваційної діяльності студентів, а саме: модифікована методика розвитку критичного мислення А. Федорова, модифікована методика визначення особистісних конструктів Ш. Шварца, модифікована методика конкретизації цілей А. Фоміна, модифікована методика проектування пізнавальних і практичних цілей О. Макарової, модифікована методика таксономії проектної діяльності Б. Блума. Керуючись вищезазначеними положеннями, на даному етапі в експеримент було впроваджено такі методи: модифікований метод імітацій, модифікований метод проектів, модифікований метод «мозкова атака», метод мета-плану.

Висновки. Таким чином, доцільно зазначити, що впровадження інноваційної поетапної методики інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя до вело її ефективність у навчальному процесі вищих мистецьких закладів освіти. Отримані статистичні результати показали позитивну динаміку означеного процесу та його інноваційність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. Педагогічні дослідження : методичні поради молодим науковцям / С. Гончаренко. – К. – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
2. Психологические тесты для профессионалов / [авт. и сост. Н.Ф. Гребень]. – Минск : Современ. школа, 2007. – 496 с.
3. Разников В. Диалоги о музыкальной педагогике / В. Разников. – М. : Музыка, 1989. – 139 с.
4. Реан А. Социальная педагогическая психология : учеб. пособие / А. Реан, Я. Коломинский. – СПб : Питер Ком, 1999. – 409 с.
5. Цыпин Г. Психология музыкальной деятельности : проблемы, суждения, мнения : учеб. пособ. [для студ. вузов, обучающ. по спец. «Муз. образ.»] / Г. Цыпин. – М. : Интерпракс, 1994. – 373 с.

REFERENCES

1. Goncharenko S. Pedagogichni doslidzhennja : metodychni porady molodym naukovcjam / S. Goncharenko. – K. – Vinnycja : DOV «Vinnycja», 2008. – 278 s.
2. Psihologicheskie testy dlja professionalov / [avt. i sost. N.F. Greben']. – Minsk : Sovrem. shkola, 2007. – 496 s.
3. Razhnikov V. Dialogi o muzykal'noj pedagogike. / V. Razhnikov. – M. : Muzyka, 1989. – 139 s.
4. Rean A. Social'naja pedagogicheskaja psihologija : ucheb. posobie / A. Rean, Ja. Kolominskij. – SPb : Piter Kom, 1999. – 409 s.
5. Cypin G. Psihologija muzykal'noj dejatel'nosti : problemy, suzhdjenja, mnjenja : ucheb. posob. [dlja stud. vuzov, obuchajushh. po spec. «Muz. obrazov.»] / G. Cypin. – M. : Inrerpraks, 1994. – 373 s.
Стаття подано до редакції 03.04.2015 р.